

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора Руденко Ольги Мстиславівни на дисертаційну роботу Медуні Богдани Любомирівни на тему: «Забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дослідження

Дотримання демократичних засад, зокрема принципу публічності, є ключовою умовою розвитку сучасної держави, яка орієнтована на розбудову відкритого та успішного суспільства. Публічність, як фундаментальний інститут демократії, забезпечує прозорість управлінських процесів, легітимізує рішення органів влади, сприяє формуванню довіри громадян до державних інституцій, а також стимулює їхню активну участь у прийнятті суспільно значущих рішень.

У сучасних умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України, принцип публічності наражається на значні виклики. Війна об'єктивно зумовлює посилення тенденцій до централізації влади, оперативного прийняття рішень, що подекуди супроводжується зниженням рівня відкритості та комунікації з громадськістю. Разом з тим, навіть в умовах довготривалої критичної загрози національній безпеці, забезпечення демократичного врядування, де важливу роль відіграє дотримання принципу публічності, залишається імперативом демократичного розвитку України.

Наявні обставини актуалізують перегляд підходів до реалізації принципу публічності в управлінських процесах, особливо в умовах війни та пролонгованої військової загрози. Виникає необхідність у формуванні нових публічно-управлінських моделей, спрямованих на забезпечення балансу між централізацією і децентралізацією управління, принципу публічності в прийнятті та реалізації управлінських рішень, гарантуванням безпеки тощо. У цьому контексті дослідження Медуні Богдани Любомирівни є своєчасним, актуальним, суспільно значущим, а вибір теми – науково обґрунтованим з позиції науки та практики публічного управління.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідних тем: «Об'єднані територіальні громади: концепція відповідальності та спроможності» (ДР №0119U100911, ДО №0221U103957) Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, де авторкою було проаналізовано нормативно-правове поле забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень та запропоновано напрями його регулювання; «Наукові засади забезпечення сталого розвитку територіальних громад і територій в умовах національних

викликів та повоєнного відновлення України» (ДР №0124U000016) Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка», в межах якої авторкою розроблено та запропоновано «Стратегію забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень в Україні».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота характеризується структурованістю, логічністю викладу матеріалу, глибоким аналізом тематики дослідження, належним обґрунтуванням висновків та пропозицій. Сформульовану у роботі мету дослідження досягнуто, вона відповідає темі та обґрунтовує пріоритетні напрями забезпечення принципу публічності в прийнятті управлінських рішень в Україні.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені професійним вирішенням авторкою низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, та відповідності структурно-логічної схеми визначеній меті; використанням широкої джерельної бази за темою дисертації. Поставлена авторкою мета дисертаційної роботи досягнута і логічно розкрита шляхом послідовного вирішення окреслених завдань: розкрити теоретичні основи принципу публічності у прийнятті управлінських рішень, його сутність та значення для демократичного управління; визначити методологічні підходи до дослідження забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень; систематизувати нормативно-правове регулювання та міжнародний досвід забезпечення принципу публічності в управлінських процесах за критеріями, актуальними для сучасної України; обґрунтувати необхідність належного реагування на виклики та проблеми у забезпеченні принципу публічності у прийнятті управлінських рішень у сучасному публічному управлінні; запропонувати напрями вдосконалення забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень в Україні в умовах сучасних викликів.

У першому розділі здійснено системну інтерпретацію категорії «публічність» як рамкового поняття, адаптованого до сучасних викликів публічного управління, як-то діджиталізації, трансформації національної безпеки, зростання громадської участі та очікувань суспільства. Запропоновано визначення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень, як фундаментальної (безальтернативної) вимоги, що передбачає прозорість, відкритість та підзвітність діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, інших суб'єктів-розпорядників публічної інформації перед суспільством, забезпечує доступ громадськості до інформації про процеси прийняття рішень, їхні підстави, обговорення і результати, надає можливість

громадськості брати участь у цих процесах. Запропоновано авторське визначення дефініції «імператив публічності» у сфері публічного управління. Авторкою наголошено на формуванні нової концепції публічності (яка враховує сучасні соціальні, політичні та технологічні зміни) шляхом аналізу нових способів взаємодії між органами публічної влади та громадськістю; необхідності розробки критеріїв для оцінки ефективності різних методологічних підходів до забезпечення публічності, а також вивчення їх впливу на довіру суспільства до управлінських рішень.

У другому розділі систематизовано нормативно-правові акти за принципом функціональної диференціації – інформаційна відкритість і доступність (відкритість, гласність, відкритість до перевірки); прозорість і підзвітність; громадська участь і залученість; інформаційна безпека та захист (інформаційна безпека, правові гарантії); етичні стандарти та правова відповідальність (етичні стандарти, правові гарантії). Здійснено аналіз законодавства ЄС з 2015 року щодо принципу публічності в прийнятті управлінських рішень, в результаті чого зроблено висновок про чітку тенденцію до розширення трактування принципу публічності в його практичному застосуванні у публічній та приватній сферах з урахуванням безпекового функціоналу. Наголошено, що в сучасній Україні перш за все слід звернути увагу на забезпечення належного рівня інформування суспільства про процеси управління на різних рівнях з урахуванням специфічних вимог безпеки, зокрема інформаційної, що стають особливо критичними в умовах воєнного стану. Наступним важливим пріоритетом авторка називає планування комунікацій у кризових ситуаціях. І робить висновок, що ключовими чинниками, які визначають сучасні вектори змін є три магістральних виклики для України: війна, розвиток демократії в контексті процесів євроінтеграції та діджиталізація публічного управління як глобальна тенденція.

У третьому розділі здійснено аналіз міжнародного досвіду забезпечення публічності прийняття управлінських рішень – Східна та Західна Німеччина, Кіпр, Грузія, Молдова та Ізраїль, що дозволило авторці зробити валідні порівняльні узагальнення, змодельовати траєкторії можливих управлінських рішень щодо забезпечення принципу публічності та сформулювати релевантні рекомендації для національної практики публічного управління в умовах воєнного стану. В сенсі практичних рекомендацій авторка наголошує на іммерсивних технологіях – віртуальна реальність (VR), доповнена реальність (AR), змішана реальність (MR), які дозволяють вийти за рамки традиційного текстового чи графічного відображення інформації, пропонуючи користувачам занурення у середовище, яке моделює реальні сценарії, тим самим розкриваючи можливості для реалізації кожної зі складових принципу публічності. Запропонована у роботі система індикаторів оцінки забезпечення принципу публічності в управлінських рішеннях, що адаптована до національного

контексту на основі Democracy Index, а також розробка механізмів реалізації інклюзивної, цифрово орієнтованої публічності, дозволяють визначити контекстуальні бар'єри забезпечення принципу публічності в прийнятті управлінських рішень, виявити слабкі місця в системі публічного управління сучасної України та окреслити ефективні механізми для їх подолання

Загалом для дисертації характерна системність, логічність і послідовність викладення матеріалу, висновки дисертаційної роботи цілком обґрунтовані, розроблені рекомендації мають практичне значення і можуть бути використані в публічно-управлінській практиці України, особливо в умовах воєнного часу та євроінтеграційних трансформацій.

Ознайомлення з текстом дисертації дозволяє констатувати актуальність розроблення авторкою досліджуваної проблематики в цілому, виокремлення найбільш суттєвих завдань в межах предмета дослідження, а також наявність елементів наукової новизни.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Достовірність результатів і висновків дослідження забезпечується чітко визначеною методологією. З метою реалізації визначених мети і завдань у процесі дисертаційного дослідження використано загальноновизнані наукові підходи, що включають фундаментальні, загальнонаукові та спеціально-наукові методи, спрямовані на вивчення явищ і процесів публічного управління та адміністрування; застосовано принципи та методи сучасного наукового пізнання: з метою аналізу теоретичних основ принципу публічності застосовано системний, нормативно-правовий і соціокультурний підходи (виконано контент-аналіз наукових публікацій, здійснено порівняння теоретичних концепцій та дано оцінку статистики впровадження демократичних принципів); визначення місця принципу публічності у процесі прийняття управлінських рішень здійснювалося за допомогою інституційного, функціонального та соціокультурного підходів; методи аналізу кейсів та документальний аналіз нормативно-правової бази дали змогу оцінити ефективність забезпечення принципу публічності в управлінських процесах; дослідження міжнародного досвіду та правових засад включало порівняльно-правовий аналіз, огляд рекомендацій міжнародних організацій та аналіз практик та рекомендацій щодо адаптації законодавства під місцеві умови; з метою характеристики викликів у забезпеченні принципу публічності у прийнятті управлінських рішень застосовували функціональний та креативний підходи, за допомогою яких було проаналізовано інтерв'ю, оцінено соціокультурні чинники та діагностовано контекстуальні бар'єри; розроблення пропозицій щодо напрямів вдосконалення передбачало використання системного та креативного підходів із акцентом на розробці стратегічних рішень та оцінці їхнього впливу.

Наукова новизна та висновки дисертації сформульовані чітко й конкретно, отримані на основі логічного і послідовного викладу матеріалу. Розділи дисертаційної роботи логічно взаємопов'язані між собою та структурно доповнюють один одного. Зазначене дозволяє зробити висновок про логічність, системність, послідовність і комплексність викладу матеріалу та про достатню обґрунтованість наукових положень, висновків і пропозицій.

Наукова новизна отриманих авторкою результатів полягає в тому, що в дисертаційній роботі вирішено актуальне наукове завдання, яке полягає в обґрунтуванні необхідності забезпечення принципу публічності в прийнятті управлінських рішень на різних рівнях публічного управління та розробці рекомендацій щодо напрямів удосконалення його застосування в сучасних умовах.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у системному, міждисциплінарному підході до осмислення, структуризації та практичного наповнення принципу публічності у процесі прийняття управлінських рішень, з урахуванням сучасних суспільно-політичних, безпекових і цифрових викликів.

До безперечної новизни роботи слід віднести 1) у науково-теоретичному плані: авторське визначення дефініції «принцип публічності» у публічному управлінні та адмініструванні, яке охоплює комплекс ознак, що відображають сучасні уявлення про відкритість, прозорість, підзвітність, громадську участь, гласність, інформаційну безпеку, правові гарантії, відкритість до перевірки та етичні стандарти; авторський підхід до тлумачення понять «принцип публічності у прийнятті управлінських рішень», «імператив публічності», «імерсивний підхід», розмежування понять «гласність» та «прозорість» для застосування в науці публічного управління; 2) в методологічному плані – адаптацію наявних методів наукового дослідження до вивчення та аналізу процесів забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень з урахуванням стандартів врядування до вимог, практики та цінностей ЄС, сучасних викликів, а також механізмів та інструментів публічного управління. За такого підходу заслуговує на увагу авторський підхід до побудови стратегії забезпечення принципу публічності в управлінських рішеннях, що враховує кризовий контекст воєнного часу.

Слід відмітити авторську концепцію імерсивного підходу з використанням цифрових технологій (VR/AR, блокчейн, цифрові двійники міст) як перспективного інструменту для посилення прозорості та залучення громадськості до процесів прийняття рішень, що безперечно містить елементи наукової новизни та методологічної інноваційності.

Авторкою було запропоновано систематизацію нормативно-правового регулювання забезпечення принципу публічності в прийнятті управлінських рішень за принципом функціональної диференціації; класифікацію суб'єктів-розпорядників інформації, що здійснюють оприлюднення публічної інформації

та надають публічну звітність; індикатори для більш точного вимірювання та оцінки рівня впровадження принципу публічності в діяльність органів влади.

Основні наукові результати дисертаційного дослідження опубліковано в 10 наукових праць, зокрема, 5 статей, з них 4 – у наукових фахових виданнях України, що віднесені до категорії Б, та 1 – у науковому журналі, що видається за кордоном, належить до країн-членів ОЕСР та/або Європейського Союзу, відповідає науковій спеціальності дисертації та індексується у міжнародній наукометричній базі Web of Science. Крім того, результати дослідження були представлені у 5 публікаціях тез доповідей на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях.

Важливість одержаних здобувачкою результатів для науки та практики

Висновки та результати дисертаційної роботи визначаються науковою новизною та практичною цінністю в контексті розвитку теорії і практики публічного управління в Україні. Наукова значущість роботи полягає у формулюванні сучасного теоретико-методологічного підходу до розуміння принципу публічності як ключового елементу демократичного врядування. Авторкою обґрунтовано нове бачення змісту принципу публічності, запропоновано його комплексне визначення та деталізовано структурні складові, що формують його у системі публічного управління та адміністрування. Розширення понятійно-категоріального апарату, зокрема уточнення таких понять, як «імерсивний підхід», «імператив публічності», а також систематизація індикаторів публічності, сприяє поглибленню наукового знання галузі.

Практична значущість дослідження визначається тим, що його результати можуть бути використані для вдосконалення управлінської діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, особливо в умовах війни та цифрової трансформації. Отримані результати будуть корисними при підготовці законопроектів, стратегій регіонального розвитку, програм соціально-економічного розвитку щодо публічності діяльності органів місцевого самоврядування, при розробці загальнодержавних та регіональних програм, спрямованих на підвищення довіри до управлінських рішень, а також у навчальному процесі під час викладання дисциплін з публічного управління, права, соціального менеджменту та етики.

Результати дослідження є цінними для подальших наукових розвідок у сфері публічного управління, демократичного врядування, електронної демократії, а також для розробки освітніх програм, навчальних курсів та підвищення кваліфікації державних службовців і представників органів місцевого самоврядування. Таким чином, робота є вагомим внеском у формування новітніх орієнтирів наукової думки й управлінської практики в умовах трансформаційних змін і безпекових викликів.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертаційної роботи Богдани Любомирівни Медуні засвідчив їх повну ідентичність в частині формулювання мети, об'єкту, предмету, завдань, положень новизни, висновків до розділів, загальних висновків. Загалом зміст анотації містить інформацію про методологію дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї тексту дисертації. Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в роботі. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені згідно з Вимогами до оформлення дисертації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Акцентуючи увагу на позитивних результатах, досягнутих Б.М. Медуною в ході підготовки дисертаційної роботи, наголошуючи на їх науковій і практичній цінності, водночас слід звернути увагу на наступні недоліки та зауваження дискусійного характеру:

1. Понятійно-категоріальний апарат дисертаційної роботи безсумнівно заслуговує на увагу – авторкою здійснено ґрунтовний аналіз термінології предметного поля дослідження. Проте виникають певні питання, що потребують більш ґрунтового аналізу та пояснення. Зокрема, тлумачення «принципу публічності як комплексного імперативу», що подано у роботі вперше, дійсно концептуалізує авторське бачення його ключової ролі у забезпеченні ефективного та демократичного публічного управління, проте дещо нівелює підходи до розуміння інших принципів прийняття управлінських рішень. Крім того, обґрунтування принципу публічності як базового підґрунтя для розробки інституційних механізмів його реалізації в процесі прийняття управлінських рішень не конкретизує власне окреслені механізми.

Досить обґрунтованим є використання терміну «імператив публічності» як категорії публічного управління та адміністрування, проте у роботі зустрічаємо кілька споріднених термінів. Так, наприклад, «імператив публічності» та «імператив публічного управління» є дещо відмінними поняттями, зважаючи на розуміння публічності як категорії відкритості, що у роботі розглядається в контексті комунікативних вимірів з орієнтацією на прозорість, підзвітність та активну взаємодію з громадськістю; та публічного управління як відповідної сфери діяльності. Більш чітке їх розмежування лише посилює авторську позицію.

2. Запропоновані у роботі шляхи забезпечення принципу публічності в прийнятті управлінських рішень фокусуються переважно на інформаційній відкритості та безпеці інформації, що є досить логічним. Проте, за такого підходу, втрачається сама аналітичність ідеї, поза увагою авторки лишається значний спектр загалом суспільних інтересів, як то соціокультурна специфіка та контекстуальні бар'єри; етична підзвітність та суспільний контроль; загалом питання стабільності та безпеки – національної, економічної, соціальної тощо.

Окрім того, в роботі слід було б врахувати специфіку значного цифрового розриву між регіонами при формулюванні рекомендацій щодо впровадження цифрових інструментів публічності.

3. Реалізація принципу публічності в кризових умовах, зокрема, під час війни, як вона подана в дисертаційній роботі, головним чином спирається на дотримання стандартів НАТО значною мірою за рахунок аналізу імовірних моделей забезпечення балансу рівня відкритості та захисту інформації задля підтримки національної безпеки інших країн.

Урахування європейської сучасної практики, що дозволило авторці виявити стратегії та унікальні підходи до забезпечення принципу публічності в умовах війни, територіальних суперечок чи викликів безпеці, та запропонувати власні ідеї їх інтеграції на основі імерсивного підходу, разом з тим лишили поза увагою питання адаптивного управління, зокрема, щодо розробки певних стабілізаційних стратегій, які лише фрагментарно згадані, але не розкриті детально у роботі.

4. Позитивним в методологічному сенсі є запропонована авторкою система індикаторів для вимірювання та оцінки рівня впровадження принципу публічності в діяльність органів влади, в основі якої взаємодія суб'єктів-розпорядників інформації з громадськістю. З одного боку адаптивний характер запропонованих індикаторів дозволяє враховувати регіональну специфіку, відтак, лишаючи відкритим ситуативний вимір в контексті безпеки, що, безперечно, є позитивною авторською позицією. З іншого боку – виникає питання відповідності «масштабність-гнучкість» в сенсі галузевої специфіки, зокрема сфери освіти, охорони здоров'я, оборони тощо – чи можна дані індикатори вважати універсальними?

В результаті аналізу та систематизації індикаторів для оцінювання рівня впровадження принципу публічності у діяльність органів влади, запропоновано стратегію їх впровадження для моніторингу публічності в прийнятті управлінських з акцентом на підтримці місцевого рівня. Власне рекомендації авторки щодо заходів, які сприятимуть забезпеченню принципів публічності з урахуванням секторальних та інституційних особливостей синергії взаємодії усіх зацікавлених сторін не конкретизують інституційні механізми інтеграції в чинну систему публічного управління, з урахуванням імовірного адміністративного навантаження, які фактично повинні бути окреслені задля забезпечення цілісності авторського бачення та формування системної моделі повного циклу впровадження принципу публічності у прийнятті управлінських рішень.

Разом з тим, висловлені зауваження та рекомендації носять переважно дискусійний характер і не знижують загалом високого теоретико-методологічного рівня представленої дисертаційної роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Богдани Любомирівни Медуні «Забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень в Україні» є самостійним, завершеним науковим дослідженням.

Актуальність обраної теми дослідження, обґрунтованість наукових положень, висновків і запропонованих авторкою рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність, достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях свідчать про глибоку наукову самостійність авторки, високий рівень підготовленості дослідження.

Одержані результати забезпечують розв'язання актуального наукового завдання в галузі науки «Публічне управління та адміністрування», яке полягає в теоретичному обґрунтуванні необхідності забезпечення принципу публічності в прийнятті управлінських рішень на різних рівнях публічного управління та розробці рекомендацій щодо напрямів удосконалення його застосування в сучасних умовах.

Дисертаційна робота Богдани Любомирівни Медуні «Забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень в Україні» відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка Богдана Любомирівна Медуна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри менеджменту
та адміністрування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
д.держ.упр., професор

Ректор Національного університету
«Чернігівська політехніка»,
д.т.н., професор

Руденко О. М.

Новомлинець О.О.